Andrius Vaicekauskas

Žvalgymai Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais teritorijoje

2007 m. **A. Volano g. 2** atlikti archeologiniai žvalgymai rekonstruojamos šiluminės trasos vietoje Švietimo ir mokslo ministerijos pastato vidiniame kieme ir priešais ministerijos pastatą esančios A. Volano g. R pusėje, šaligatvio dalyje. Po A. Volano g. trasa buvo paklota uždaruoju būdu. Žvalgyta bendro 74 m ilgio, 143 m^2 ploto ir iki 1,2–1,9 m gylio tiestos šiluminės trasos vieta.

Pastato A. Volano g. 2 vidinio kiemo Š dalyje Š–P kryptimi kastos 44,4 m ilgio, 1,8 m pločio ir iki 0,8 m gylio trasos ***atkarpos AB, BC, CD.*** Čia 0,8 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptikta 1975–1976 m. paklota šiluminė trasa, virš kurios fiksuoti vien supiltiniai permaišytos žemės sluoksniai.

Pastato A. Volano g. 2 vidinio kiemo P dalyje V–R kryptimi kasta 18,5 m ilgio, 1,8 m pločio ir iki 1,2 m gylio ***atkarpa DE.*** Jos P pusėje 0,6–1,2 m gylyje aptikti XVII a. kultūriniai sluoksniai, kuriuose rasta koklių, buitinės keramikos, stiklo šukių. Atkarpos Š pusė pateko į šalia esančio kanalizacijos kolektoriaus duobę, todėl čia kultūrinis sluoksnis jau buvo suardytas.

A. Volano g. R pusėje kasto 4x3 m dydžio ir iki 1,8 m gylio ***šurfo 3*** dugne aptikta anksčiau paklota šiluminė trasa, užversta permaišytos žemės sluoksniu.

A. Volano g. R pusėje prie gatvės važiuojamosios dalies iškasto 4x3,2 m dydžio ir iki 1,9 m gylio ***šurfo 4*** Š dalyje 1,36–1,9 m gylyje aptiktas XVII a. I pusės kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta koklių, buitinės keramikos, stiklo šukių. Pačiame šurfo ŠR kampe, 1,44 m gylyje nuo žemės paviršiaus aptikta Š–P kryptimi orientuotos suardytos krosnies, sumūrytos iš raudonų plytų, rištų moliu, sienelės dalis.

2007 m. atlikti archeologiniai žvalgymai **Ligoninės g. 1 ir 4** tiesiamos šiluminės trasos vietoje. Žvalgyta**s** bendro 36 m ilgio, 1,2–1,5 m pločio (apie 48 m^2 ploto) ir iki 1,3–1,4 m gylio ruožas.

Pirmuoju etapu archeologiniai žvalgymai vyko 26 m ilgio, 1,3–1,4 m pločio ir iki 1,4 m gylio tranšėjos ***atkarpos A–B*** vietoje. Ji kasta per įvažiavimą iš Ligoninės g. į pastato Ligoninės g. 4 kiemą. Didžioji kultūrinio sluoksnio dalis buvo suardyta 1979–1980 m. pastato Ligoninės g. 4 statybos metu. Tačiau aptikta ir nesuardytų supiltinio pobūdžio XIX a. datuotino kultūrinio sluoksnio fragmentų. 0,55–1,3 m gylyje fiksuotas molio, sumaišyto su plokštinių koklių fragmentais ir žeme, sluoksnis, susidaręs suvertus krosnies liekanas. Jame rasta XIX a. datuotinų fabrikinės gamybos plokštinių koklių fragmentų. Taip pat atkarpoje A–B supiltiniuose sluoksniuose aptikta XIX a. fajansinių lėkščių šukių, o perkastuose žemės sluoksniuose – atsitiktinių keramikos fragmentų.

Atkarpos A–B PV gale aptiktas mūras – anksčiau prie Ligoninės g. stovėjusio pastato pamato apatinė dalis. Pamatas tęsėsi išilgai Ligoninės g. raudonosios linijos. Pamatas buvo 1,05 m pločio, sumūrytas iš akmenų (40x38, 52x28, 20x15 cm ir panašaus dydžio), rištų smulkiu gelsvu kalkių skiediniu. Pamato viršus aptiktas 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Jis buvo užpiltas šviesiai pilka žeme su smėliu. Aptiktas pamatas priklausė šalia Ligoninės g. stovėjusiam namui, kuris buvo sugriautas per II Pasaulinį karą. Pokario metais jo vietoje buvo pastatytas naujas pastatas.

Antruoju etapu archeologiniai žvalgymai vyko 10 m ilgio, 1,3–1,4 m pločio ir iki 1,3 m gylio ***atkarpoje B–C,*** kuri buvo kasama Ligoninės g. važiuojamosios dalies P pusėje, į PR nuo atkarpos A–B PV galo. 32 cm gylyje prasidėjo ir iki pat tranšėjos dugno tęsėsi maišytas tamsios žemės sluoksnis su gyvulių kaulais, griuvenomis, įvairiais tarpsluoksniais. Sluoksnyje aptikta koklių ir puodų šukių, datuojamų XVII a.

2007 m. atlikti archeologiniai žvalgymai **Tilto g. 8**, žemės darbų statant šulinį vietoje. Tilto g. važiuojamojoje dalyje, apie 4 m nuo pastato Tilto g. 8 iškastas 2x2 m dydžio ir iki 3 m gylio šurfas. Šurfo dugne, 3 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas gelsvų plytų kolektoriaus viršus. Kaip matyti iš XIX a. Vilniaus kanalizacijos istorinės kartogramos (žr. J. Jurkštas J., *Senojo Vilniaus vandenys*, V., 1990, p. 135), kanalizacijos kolektoriaus atkarpa po Tilto g. buvo paklota XIX a. Prie šio kolektoriaus ir buvo prijungtas 2007 m. statytas inžinerinių komunikacijų šulinys.

Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Jis buvo suardytas ankstesnių žemės darbų, vykdytų XIX a. kasant tranšėją kolektoriui, metu. Virš kolektoriaus buvusiuose permaišytos žemės sluoksniuose aptikta tik gelsvų plytgalių nuolaužų.

2007 m. **Savičiaus g. 14** statomo šulinio vietoje atlikti archeologiniai žvalgymai. Prie pastato gatvės važiuojamoje dalyje iškastas 2x2 m dydžio ir iki 2,7 m gylio šurfas. 2,7 m gylyje aptiktas iš gelsvų plytų sumūryto kolektoriaus viršus.

Kaip matyti iš XIX a. Vilniaus kanalizacijos istorinės kartogramos (žr. J. Jurkštas, *Senojo Vilniaus vandenys*, V., 1990, p. 135), kolektorius pastatytas XIX a. pirmaisiais dešimtmečiais ir vedė iš Savičiaus g. dvasinės seminarijos rūmų į Vilnią. Į šį kolektorių 2007 m. ir buvo sumontuotas šulinys.

Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Jis buvo suardytas ankstesnių žemės kasimo darbų, vykdytų XIX a. kasant tranšėją kolektoriui, metu. Virš kolektoriaus buvusiuose permaišytos žemės sluoksniuose aptikta smulkių griuvenų.

2007 m. archeologiniai žvalgymai **Subačiaus g. 49A** vyko priestatų – žiemos sodų – statybos vietoje, prie pirties pastato V ir ŠR sienos. Žvalgyta 24 m ilgio, 0,5 m pločio (12 m^2 bendro ploto) ir 0,5–0,6 m gylio tranšėjų vieta. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar archeologinių radinių neaptikta. Tranšėjose fiksuotas žemės sluoksnis, kai kur sumaišytas su XX a. buitinėmis šiukšlėmis.

Field surveys at sites in the old town and suburbs

In 2007 surveys were conducted at various sites in the old town and in the suburbs. A survey was conducted at a heating main reconstruction site in the interior courtyard of the Ministry of Education and Science building at A. Volano St. 2 and at the part of the pavement on the E side of this building. The heating main route (a total length of 74 m, an area of 143 m^2, and a depth of up to 1.2–1.9 m) was surveyed. 17th-century cultural layers, which contained stove tile sherds, household ceramic sherds, and glass shards, were discovered in the segment excavated in a W–E direction in the S part of the building's interior courtyard. A cultural layer, which was created in the first half of the 17th century and which contained stove tile sherds, household ceramic sherds, and glass shards, was discovered at a depth of 1.36–1.9 m in the test pit excavated on the E side of A. Volano St. Part of a red

brick wall from a demolished stove was discovered in the NE corner of the test pit.

A field survey was conducted in a strip a total of 36 m long, 1.2–1.5 m wide (about 48 m^2) and up to 1.3–1.4 m deep at the site of a heating main being laid at Ligoninės St. 1 and 4. In the first stage, a survey was conducted in a 26 m long segment of the trench, which was dug through the vehicle entrance from Ligoninės St. into the courtyard of the building at Ligoninės St. 4. Fragments of a 19th-century fill cultural layer, which contained factory-made 19th-century stove tile and faience plate sherds, were discovered. A foundation, which belonged to a house, which was on Ligoninės St. and was demolished during the Second World War, was discovered at the SW end of the trench. In the second stage, a survey was conducted in a 10 m long segment, which was dug in the carriageway of Ligoninės St. A mixed layer of dark earth with animal bones, rubble, and various seams, in which 17th-century stove tile and pot sherds were discovered, was recorded.

A survey was conducted at a well construction site at Tilto St. 8. A 4 m^2 test pit was excavated up to a depth of 3 m. A sewer laid under present-day Tilto St. in the mid-19th century was discovered at its bottom. No archaeologically valuable cultural layer was discovered. A layer, which contained brickbat rubble and had been disturbed during earlier earthwork, was recorded.

A field survey was conducted at a well construction site at Savičiaus St. 14. A 4 m^2 test pit was excavated up to a depth of up to 2.7 m. A sewer laid in the first decades of the 19th century and leading from the Savičiaus St. seminary palace to the Vilnia was discovered at its bottom. No archaeologically valuable cultural layer was discovered. A layer, which contained small rubble and had been disturbed during earlier earthwork, was recorded.

The construction of outbuildings, i.e. a winter garden, near the W and NE walls of a sauna occurred at Subačiaus St. 49A. The site of the winter garden foundation trenches, 24 x 0.5 (12 m^2) and a depth of 0.5–0.6 m, was surveyed. No archaeologically valuable cultural layer was discovered.

Evaldas Vailionis

Žvalgomieji tyrinėjimai Žygimantų g. 12, 12A

2007 m. atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Žygimantų g. 12, 12A, projektuojamos statybos teritorijoje, užimančioje 2878 m² plotą. Ištirti 8 žvalgomieji šurfai: septyni 2x2 m ir vienas 2x1,5 m dydžio. Iš viso ištirtas 31 m² plotas, aptiktas 571 radinys.

Dabartinė urbanistinė Žygimantų g. situacija susiformavo XIX a. II pusėje, nutiesus Neries krantinę nuo Žaliojo tilto iki Arsenalo g. Spartus krantinės užstatymas vyko XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, pradėjus statyti daugiaaukščius gyvenamuosius namus.

Anksčiau, iki XIX a. II pusės, gatvė šioje vietoje ėjo kiek toliau nuo upės. 1808 m. miesto plane ji vadinama Kiaulių gatve (*ulica Swinna*). Sklypai su pastatais (posesijos) buvo suformuoti abiejose gatvės pusėse. XVII a. pabaigos ar XVIII a. šios miesto dalies plane gatvė vadinama Užpakaline gatve (*Tylna ulica*).

XVI a. ši teritorija priklausė Puškarnios priemiesčiui. Daugumą sklypų šiame kvartale iki XIX a. pradžios valdė LDK didikai Radvilos. Ties dabartinės Žygimantų g. pradžia nuo XVI a. stovėjo Radvilų rezidenciniai rūmai,